

Vilalba dels Arcs

1 – Nucli antic

El nucli antic de Vilalba dels Arcs es localitza a la zona de l'església vella i la plaça Major, on antigament es trobava el Castell . La vila creix cap al carrer Major, eix principal i vertebrador. D'època medieval s'observen abundants restes com els edificis de pedra amb cobertes de teula amb poca inclinació, els portals adovellats, els arcs a les plantes baixes dels habitatges. Aquests arcs de vegades formaven perxes sobre els carrers, entre d'altres.

1 – Casa de la Vila

Edifici que alberga la seu del govern municipal, a la Plaça de la Vila. Data del segle XIX i destaquen les finestres i portalada de la façana.

1 – Porxos de la Plaça Major

Los Porxos de la Plaça, tot i que antigament tot lo carrer Major estava travessat per porxos, sobre els quals s'hi alçaven los habitatges; en l'actualitat, tan sols se conserven los de la Plaça de la Vila. També són mostra d'una interessant arquitectura popular Casa Martell i Casa Coll, entre d'altres.

2 – Capella de Nostra Senyora de Gràcia

Era Coneguda com La Confraria, l'església de la Mare de Déu de Gràcia, va ser església des de principis del segle XV, encara que va ser construïda amb una funcionalitat civil, com constaten les estructures productives descobertes actualment. El temple és un edifici que presenta planta rectangular d'una sola nau i orientat al nord. Estilísticament, l'edifici respon als darrers anys del segle XIII o començaments del XIV. Al primer quart del segle XV, es va realitzar la reforma que transformà totalment la concepció espacial i funcional, seguint l'estil gòtic. A sobre de la porta s'observen dues petites finestres treballades en pedra, d'arc trilobulat amb la funció d'il·luminar els peus de l'església.

Als arcs torals del temple s'observen escuts de l'orde dels templers, per aquesta raó, l'església és atribuïda als templers. En una carta de poblament del 1224 trobem una referència al solar on es va construir. En la reforma del segle XV es va modificar la façana i la capella major. En la Guerra Civil de 1936-1939 es van destruir diferents retaules: un de gòtic atribuït a Jacomart i els de santa Madrona, Sants Cosme i Damià , Santa Anna i Nostra Senyora del Roser.

3 – Església Parroquial de Sant Llorenç diaca i màrtir

L'església de Sant Llorenç, és un edifici notable que combina elements gòtics, renaixentistes i barrocs. La construcció està realitzada en pedra i presenta una sola nau de quatre trams, amb absis poligonal i capelles entre contraforts. El cor es troba alçat al peus. A cada costat de l'absis trobem una sagristia poligonal, fet que fa la capçalera sigui exteriorment recta. La coberta de la nau és de creueria amb terceletos que recolza en pilastres clàssiques; la de les capelles laterals és de creueria simple. A la façana, d'estil barroc, s'observa la porta d'entrada d'arc de mig punt amb cassetons, que es recolza sobre muntants de motllura fina, i és flanquejada per esvelts estípits sobre basaments: als carcanyols trobem sengles àngels amb els atributs de Sant Llorenç, la graella i la corona de llorer. Un complex i ornamentat entaulament i ornamentació presenta al centre, l'escut de Vilalba i al damunt un altre cos similar a

Vilalba dels Arcs

l'inferior però més petit. Adossat a la façana, trobem un esvelt campanar de 40 m d'alçada i quatre cossos, amb pilastres corínties, rematat per una torre poligonal. És un clar exemple d'edifici renaixentista amb murs i suports clàssics i coberta de creueria, que va ser finalitzat, però, en època barroca.

L'església va ser bastida entre finals del segle XVI i mitjan segle XVIII. Sembla que l'obra es va portar a terme en tres etapes: entre 1580 i 1590 es va realitzar l'absis i les sagristies, entre 1601 i 1608 es van construir dos trams de la nau, amb la porta lateral renaixentista que duu la data 1601, i entre 1702 i 1758 es va bastir la resta. En aquesta darrera etapa es van finalitzar o es van protegir els dos darrers trams de la nau (el més proper a la façana duu la data 1705). Substituint un campanar anterior, es va bastir un de nou, per aquesta raó es va contractar l'any 1735 a Miquel Porta i Pedro Castillo; a més es va edificar el cor i s'enderrocà el que ja hi havia, i es va pavimentar tota l'església.

4 – Casa Martell

Al La casa Martell, situada a la plaça de la vila, és un habitatge bastit després de la Guerra Civil substituint l'antiga casa enderrocada. L'edifici presenta tres façanes, i segueix en part, l'estil de casal propi de la comarca durant els segles XVI-XVII. Respon a un model eclèctic amb els diferents pisos separats per cornises, combinant les finestres i els balcons amb llinda i amb arcuacions als eixos principals. Presenta un escut d'armes sobre la porta principal.

Segons la tradició, des d'un balcó de la casa Martell va predicar Sant Vicenç Ferrer.

Aquesta edificació formaria part del castell-palau del comanador de Vilalba, recinte que tenia planta pentagonal i que va ser modificat al segle XVIII. La casa va ser enderrocada durant la Guerra Civil i s'aixecà de nou uns anys després.

(Plaça de la vila, 7)

5 – Ca Silveri

Ca Silveri és un habitatge situat en el creuament dels carrers Botera i Call. És una construcció realitzada en paredat amb carreus reforçant les cantonades i les obertures, datada 1798. L'edifici presenta planta baixa, primera planta amb balconada, golfes i altell en el que, actualment, encara s'observen les obertures. Antigament l'habitatge tenia entrada pels dos carrers amb arcs de pedra. El ràfec és de lloses de pedra.

(C/ Botera, 8)

6 – Casa Coll

La Casa Coll és un gran habitatge d'època medieval com queda de manifest en arcs, finestres, fusteries, treballs de forja, així com, en la porta d'accés de grans dovelles. Actualment és un museu sobre el camí de Sant Jaume i també ens mostra una exposició permanent dedicada al "Terç de Requetés de la Mare de Deu de Montserrat". Hi ha un arxiu i una biblioteca que es pot consultar.

Aquesta casa forma part de la ruta jacobiana en la branca que s'inicia al portal del romeu de Tortosa; a la porta s'observen les petxines que indiquen el seu estatus. Durant les guerres carlistes, la Casa Coll va ser carlista i en ella dormia Cabrera quan dirigia els llocs de Gandesa. Va ser molt malmesa durant la Guerra Civil però ha estat restaurada i acull un museu sobre el camí de Sant Jaume i ens mostra una exposició permanent dedicada al "Terç de Requetés de la Mare de Deu de Montserrat". També hi ha un arxiu i una biblioteca que es pot consultar.

Visites concertades Tel: 977 42 18 18 - 619 97 39 90

(C/ del Call, 2-C/ de l'Àngel, 15)

Vilalba dels Arcs

7 – Cases Domènec, la Senyora i el Tinet

Al Les cases Domènec, la senyora i el Tinet són un gran casal realitzat de pedra picada, actualment dividit entre tres habitatges. Presenta planta baixa, on combinen portals adovellats i amb llinda, un pis marcat per una cornisa a la base de les finestres, que en molts sectors és trencada per donar pas a balcons més moderns, i les golfes amb finestres corregudes d'arc de mig punt. Trobem un ràfec de lloses decorades, suprimit en el que ara és habitatge central. A l'interior es conserva un sistema longitudinal d'arcades.

Damià Orior, marquès de Tortosa va ser l'últim propietari de tot el conjunt . Actualment, els tres habitatges són anomenats Domènec, la Senyora i el Tinet. El casal original es pot datar el segle XVI. Durant les guerres carlines els baixos de l'edifici servien de cavallerisses. (C/ Major, 9-11-13)

7 – Restes del Castell de Vilalba

D'època templera al Carrer Sant Antoni cruïlla amb la Plaça de l'Església. Queden dins de les cases.

8 – Centre d'Interpretació Soldats a les trinxeres

Soldats a les trinxeres és un dels centres d'interpretació que forma part dels Espais de la Batalla de l'Ebre. El museu es divideix en dos àmbits, la tasca militar del soldat i la seva vida personal durant el dia.

Vilalba dels Arcs és una visita imprescindible dins l'itinerari històric de la Guerra Civil a les Terres de l'Ebre. El 2008, el Consorci Memorial dels Espais de la Batalla de l'Ebre va inaugurar al municipi aquest centre d'interpretació sobre el conflicte, en aquest cas dedicat a la vida dels soldats a les trinxeres.

El museu es divideix en dos àmbits, la tasca militar del soldat i la seva vida personal durant el dia. Per explicar-ho, el centre d'interpretació utilitza plafons explicatius, una petita exposició d'objectes emprats pels soldats, i les vivències narrades en vídeo de diversos supervivents, entre altres elements. (C/ Rossinyol, 8 1ª Planta)

9 – Bassa Bona

10 – Lo Calvari. Capella Mare de Déu de Montserrat

La capella de la Mare de Déu dels Dolors és un petit edifici que presenta planta rectangular i està realitzat amb paredat i de carreus reforçant als angles i les obertures. La porta d'entrada és d'arc de mig punt adovellada, que arrenca d'impostes. S'observa l'arc i els brancals motllurats. A sobre de la porta trobem una inscripció que diu " LO QUE DEVEIS COENPAR CORAÇONES TIERNOS ES A CHRISTO SUPREMO JUEZ". Més amunt hi ha un ull de bou. L'edifici que da rematat per un campanar d'espadanya.

10 – Al Calvari. Capella Mare de Déu dels Dolors

Localitzada al recinte del cementiri, l'ermita de la Mare de Déu dels Dolors, és un edifici que presenta planta quasi quadrada, amb tres naus. La nau central ens mostra la coberta amb volta de canó, amb el tram del presbiteri i el més proper a aquest amb llunetes, que havien estat decorades. Del temple es conserva la decoració d'un Ecce Homo, una

Vilalba dels Arcs

coronació de la Mare de Déu i un Sant Papa. Als peus de la nau trobem el cor amb un ull de bou que dóna a la façana. La casa de l'ermità es situa sobre la nau dreta. La construcció està realitzada en paredat i carreus reforçant els angles i les obertures, i al seu davant presenta un porxo asimètric. La façana està rematada per un campanar d'espadanya.

La construcció de l'ermita, 1707, està realitzada pel doctor Gabriel Coll i el seu Germà Joan Coll. L'ermita es va consagrar l'any 1718. La coberta de teula va ser canviada al 1982.

10 – Jaciment arqueològic del Turó del Calvari

El jaciment arqueològic del Turó del Calvari fou descobert l'any 1999 amb motiu d'uns moviments de terres que es van efectuar al costat del municipi de Vilalba dels Arcs.

L'estat de les restes de l'interior del recinte semblen indicar que la destrucció d'aquest espai hauria estat causat per un incendi molt violent, que va provocar l'esfondrament de l'edifici. L'excepcionalitat de les estructures constructives i dels materials exhumats al seu interior han permès identificar l'edifici com un centre de prestigi / poder amb funcions culturals, essent un nucli veritablement singular en aquesta àrea geogràfica durant la Primera Edat del ferro.

11 – Molí d'oli al Bassot

Al costat de la font, a l'entrada del poble, al nord de Lo Calvari.

El Molí d'oli al Bassot és un edifici que presenta planta rectangular amb antiga coberta a dos vessants, recentment reconstruïda. Originàriament, estava dividit en tres naus i subdividit per pilars de carreus de pedra de 50 centímetres de costat, tancat per murs de pedra seca arrebossada en determinats llocs. Les obertures presenten llinda, tant amb bigues de fusta com amb peces de pedra. Cal destacar les restes d'una torre d'una premsa del tipus de biga i lliura, a més de rodes de molí, piles i dipòsits per l'oli. Darrera l'edificació trobem un pou de forma el·líptica. Sobre una porta, s'observa una data gravada, l'any 1856.

12 – Rentadors de la Font – La Font

La Font. No molt lluny del Calvari estan los antics rentadors públics, anomenats "La Font", mostra d'arquitectura popular.

Els rentadors estan situats a les afores de la vila, delimitats per un llarg mur de carreus en angle recte, motllurat a la seva part superior.

A l'angle hi ha el cos del sortidor principal i l'escut de la vila, on es veuen dues torres i un estel de sis puntes, sota un arc de mig punt adovellat.

Una canalització de carreus distribuïa l'aigua a dos rentadors que tenen forma rectangular i unes lloses de pedra amb pendent.

13 – Quatre Camins (Espais de la Batalla de l'Ebre)

camí de Vilalba dels Arcs per la TV-7231, arribem a l'encreuament de Quatre Camins. Observem dos pujols, la de Quatre Camins -on es situaven els requetés carlistes del Terç de Montserrat-, i la de la Punta Targa, a uns escassos 300m, ocupada pels republicans.

Els carlins van iniciar l'atac per conquerir la Punta Targa, però van ser abandonats per altres batallons nacionals i van ser metrallats durant hores pels republicans. Els carlins, vencedors al dia següent, van construir un memorial en forma de creu a la punta Targa.

14 – Els Barrancs (Espais de la Batalla de l'Ebre)

La partida dels Barrancs, al terme municipal de Vilalba dels Arcs, és un dels espais de la Batalla de l'Ebre habilitats per la visita. S'hi conserven

Vilalba dels Arcs

restes de la trinxera que les forces republicanes van construir l'any 1938 entre aquesta població i la de la Pobla de Massaluca.

Es tracta de prop de 700 metres de rasa d'entre 150 i 180 centímetres de profunditat amb diferents elements: pous de tirador, refugis i línies d'evacuació. S'han restaurat els trams de parapet de pedra i s'ha recreat l'ambient de l'època amb sacs de terra que s'utilitzaven per tal de protegir els combatents i permetre disparar des d'una posició dominant.

També es poden observar els pous de tirador, on els soldats amb armes automàtiques i granades de mà, cobrien el front i dificultaven l'atac.

15 – Ermita de Sant Pau

Seguint lo camí de la Vall dels Prats (a uns 12 km) s'arriba a esta ermita construïda sota una balma de pedra, fet pel qual l'indret al poble es coneix com "Sant Pau de la Roquerola".

L'ermita de Sant Pau es troba a l'esquerra del camí de Vilalba dels Arcs a Berrús. És una petita ermita de caràcter troglodític, de planta rectangular, que forma conjunt amb un habitatge que té adossat a la part posterior. És feta de maçoneria amb reforços de carreus. Com a sostre té la mateixa roca. La porta és de mig punt adovellada amb impostes motllurades. A l'interior hi ha un altar no venerat i una pila d'aigua de pedra. Pot ser una construcció del segle XVIII.

– Vins i Olis

La cooperativa i diverses empreses es dediquen a la producció i comercialització de vins i olis:

1. Algramar
  2. Vinateria Lo Tros
  3. La Gaeta (olis)
  4. Vallespí-Vidal (Olis)
  5. Covilalba
  6. Celler la Bollidora
  7. Ecovitres
  8. Celler Xavier Clua
  9. Celler Bernavi
- Celler Masblanch

Informació trobada a:

<http://www.vilalba.altanet.org/>; <https://turismedia.info/>; <http://www.catalunya.com/>; <https://www.festacatalunya.cat/>;
<http://www.diputaciodeltaragona.cat/>; <http://ca.wikipedia.org/>

Enllaç mapa punts d'interès:

<https://drive.google.com/open?id=1pw8DHPZ-2gQZc3VCiRP41UQCuGpv44J5&usp=sharing>

Vilalba dels Arcs

